

Мирјана Б. Кнежевић

Економски факултет, Универзитет у Крагујевцу

УСПОСТАВЉАЊЕ ЈЕДИНСТВЕНЕ ПРАВНЕ РЕГУЛАТИВЕ ДУНАВСКОГ РЕГИОНА КАО ИЗАЗОВ ЕВРОПСКИХ ИНТЕГРАЦИЈА *

Сажетак

У раду је разматран значај Дунавског региона у процесу европских интеграција, методе којима се успостављају јединствена правна правила у региону, области од значаја за јединствено правно регулисање као и активности које предузимају разни субјекти на државном и наднационалном нивоу. Циљ рада је да се истраже могућности успостављања јединствене правне регулативе у Дунавском региону кроз процесе интеграција путем разматрање досадашњих резултата унификације и хармонизације правних правила. Предмет сагледавања постигнутих резултата су области које су од највећег значаја за привредни просперитет, политичку и социјалну интеграцију региона, а то су: област трговинског, уговорног права, услуга, пловидбе и еколошког права. Аутор посебно указује на значај даље интеграције и стварање нових правних и институционалних оквира неопходних за стварање јединствене правне регулативе у Дунавском региону.

Кључне речи: Дунавски регион, европске интеграције, правна регулатива

* Рад је настао у оквиру пројекта Филозофског факултета у Косовској Митровици, „Косово и Метохија између националног идентитета и евроинтеграција”, који финансира Министарство просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије (број пројекта: 47023).

1. ЗНАЧАЈ ЕВРОПСКИХ ИНТЕГРАЦИЈА ЗА ДУНАВСКИ РЕГИОН

Дунав представља паневропски природни коридор који се простире од Шварцвалда до Црног мора, дужине око 2850 км повезујући десет земаља кроз које протиче, са још четири у свом сливу. Неке од тих земаља су често дијаметрално супротстављене, неке политички нестабилне, али заједничко им је да су све подједнако заинтересоване да створе просперитетан регион, безбедан за своје становнике којих у Дунавском региону има преко сто милиона.

Нераскидива повезаност Дунавског региона са Европском унијом у целини и заједнички проблеми Дунавских земаља захтевају јединствену правну регулативу која ће између осталог омогућити и бољу сарадњу и координацију у области развоја трговине, услуга, енергетике, инфраструктуре и саобраћаја, безбедности и личних контаката грађана, заштите животне средине и промоцији културе и туризма у региону. Правна разноликост, економска неједнакост, миграција становништва, климатски фактори, разне политичке несугласнице и различита културна и етничка наслеђа, значајно оптерећују Дунавски регион, а наћи ефикасна решења за кључне проблеме представља један од највећих изазова европских интеграција. Недавно проширење Европске Уније отворило је нова врата духу сарадње, размени знања и искустава и подстицању развоја држава у Дунавском региону. Модернизација инфраструктуре и комуникација омогућиће да се Дунавски регион отвори према остатку света. Само заједничким деловањем власти на свим нивоима у свим Дунавским земљама може се остварити јединствени циљ – стварање јединствене правне регулативе на целом *Via Donau*.

Дунавски регион је хетерогена област коју карактеришу значајне друштвено економске разлике, али и постојеће јаке везе између држава у његовом сливу. Има богату историју, наслеђе и културу. Поседује огроман развојни потенцијал, велика природна богатства, значајан геостратешки положај. Дунавски регион повезује Европску Унију преко Балкана и Црног мора, са регионом Кавказа, Блиског истока и Централне Азије. Дунав заједно са Рајном и Мајном представља најважнији речни пут на европском континенту. Преко Рајне повезан је каналима са Северним морем, тако да тзв. речни коридор VII повезује све европске земље које излазе на пловни део реке Дунав, од Ротердама до Констанце.¹⁾ У процесу светске глобализације и интеграција у Европи, региони постају

1) Дужина Дунава је 2400 километара, а кроз Србију протиче четвртина (588 километара дужина пловног тока).

важан инструмент за стварање јединственог културног, друштвеног и економског оквира. У том процесу у земљама Европске уније као и у земљама претедентима да то постану, региони а посебно Дунавски добили су на значају у домену тржишне привреде и либерализације трговине. Дунавски регион је од кључног значаја у пружању подршке спољној политици Европске уније и регионалним иницијативама.

У последње време Дунавски регион се драматично променио. Дунавски слив сада је већим делом унутрашњи простор Европске уније. Отварају се нове могућности кад су у питању изазови и потенцијали овог простора, нарочито када су у питању напори у превазилажењу економских криза, економски развој, конкурентност, управљање животном средином и ефикасност у коришћењу ресурса. Неопходност регионализације и децентрализације један је од услова за ефикасније остварење привредног напретка што се односи и на домен побољшања услова за страна улагања и ефикаснију социјалну политику.²⁾ У Региону постоји потреба за повезивањем људи, њихових идеја и дела. Значајнија међународна економска подршка региону као и јачање субрегионалних веза и сарадње од кључног је значаја за повратак стабилности и отварање дугорочнијих перспектива за европске интеграционе токове. Дунав може отворити Европску Унију према њеним блиским суседима, региону Црног Мора, Јужној Кавказији и Централној Азији. Стратегија Европске Уније за развој Дунавског региона може допринети остварењу њених циљева јачајући основну политику европске иницијативе у процесу интеграција. Дунавски регион је међусобно повезан и зависан екосистем који садржи велики део дивље природе Европе, бројне туристичке и културне знаменитости, јединствену културну баштину. Градећи се на перспективама значајних истраживања и иновација, трговина и предузећа региона могу да се нађе на челу кад је у питању територија Европске Уније. Значајан део транспорта биће померен са друмског на речни саобраћај тј. на Дунаву.³⁾ Иако речни транспорт Дунавом има потенцијала а унутрашњи пловни путеви доносе добит и економски и еколошки у односу на копнене или ваздушне путеве, бродски превоз чини мање од 10 % превоза у Дунавском региону. Међутим, интеграције у Дунавском региону носе са собом извесне тешкоће, често

2) Петар Веселиновић, Мирјана Кнежевић, „Регионални развој и демографски токови земаља југоисточне Европе“, у зборнику: *Институционална решења и политика регионалног развоја* (приредио: Зоран Аранђеловић), Економски факултет у Нишу, Ниш, 2009, стр. 90.

3) Мирјана Кнежевић, *Хармонизација путничког саобраћаја ЕУ-СРБИЈА*, Економски факултет Универзитета у Крагујевцу, Крагујевац, 2007, стр. 40.

условљене политичким односима на одређеном географском простору или су, пак резултат одређених културних, националних, географских и сличних особености. Независно од тога, регионална сарадња и интеграција постају део општих трендова развоја савременог света и начин остваривања економских и других циљева и интереса земаља и региона. Супротно овим трендовима, балканске земље као део Дунавског региона у последњој деценији суочиле су се са сукобима који су ово подручје учинили најнестабилнијим подручјем у Европи. Без обзира на то Дунавски регион може да буде просперитетни, безбедно и сигурно подручје где се важна питања од интереса за цео регион третирају на јединствен и одговарајући начин.

2. МЕТОДЕ УСПОСТАВЉАЊА ЈЕДИНСТВЕНИХ ПРАВИЛА У ДУНАВСКОМ РЕГИОНУ

Целокупно законодавство ЕУ је веома обимно и сложено. Дунавски регион обухвата државе чланице ЕУ, земље које аплицирају за чланство у ЕУ, као и треће земље. На почетку XXI века балканске земље као битан део Дунавског региона налазе се на историјској прекретници. Догађаји последњих година говоре у прилог оцене да регионална сарадња има добру перспективу али и исти стратешки циљ, пре свега за балканске земље - приступање Европској унији.⁴⁾ Три земље Дунавског региона које се налазе на подручју Балкана: Бугарска, Румунија и Словенија постале су чланице Европске уније, док други круг земаља који чине Босна и Херцеговина, Хрватска и Србија потенцијални су кандидати. Већина њих суочава се са сличним проблемима али са различитим ресурсима који су им на располагању. Дунав је тема у којој се спајају спољни (процес проширења као и процес стабилизације и придруживања) и интерни приоритети Европске уније (одрживи регионални развој, кохезиона политика Европске уније). Дунавски регион је област у којој може да се развије појачана синергија између различитих политика Европске уније: трговина, саобраћај и транспорт, туризам, пољопривреда, заштита околине, регионална сарадња.

Први корак у елиминисању правних баријера је либерализација економских односа закључивањем билатералних уговора

4) Милорад Божић, „Регионализација и економски развој Балкана“, у зборнику: *Културни и етнички идентитети у процесу глобализације и регионализације Балкана*, (приредио: Љиљана Митровић), Филозофски факултет у Нишу, Ниш, 2002, стр. 96; A.S. Wallden, „Regional Cooperation in the Balkans and in th Black Sea“, *Међународни проблеми*, Институт за међународну политику и привреду, Београд, бр. 3/2001, стр. 231.

о слободној трговини. Организовањем регионалне зоне слободне трговине ствара се институционална основа која погодује развоју међународних економских односа и поспешује процес даље интеграције на свим нивоима. Овај процес одвија се кроз продубљивање регионалне сарадње у циљу стицања пуноправног чланства у Европској унији.⁵⁾ У том смислу регионалне иницијативе Европске уније представљају комплементарну делатност за процес пуне интеграције која захтева мобилизацију практично целокупне администрације, као и значајно побољшање њеног деловања, посебно на плану спровођења прописа. Србија је потписала Споразум о стабилизацији и придруживању којим се успоставља зона слободне трговине између Европске уније и Србије. Међународна економска подршка региону као и јачање субрегионалних веза и сарадње од кључног је значаја за повратак стабилности и отварање дугорочнијих перспектива за укључивање Западног Балкана као целине у европске интеграционе токове. У том циљу Европска унија делује у правцу подршке развоју земље партнера и модернизације и усклађивања њеног законодавства са прописима Европске уније.⁶⁾

Споразуми којима Европска унија трећим државама признаје статус кандидата или потенцијалног кандидата за чланство у Европској унији, хармонизација националних прописа са прописима Европске уније не представља само обичну уговорну обавезу већ и део претприступне стратегије у смислу убрзања процеса придруживања и пријема у Европску унију. Један од разлога за хармонизацију домаћих прописа јесте и стварање повољнијег правног окружења за пословање домаћих привредних субјеката на унутрашњем тржишту.⁷⁾ Степен униформности се разликује од једног о другом питања, а успостављање јединствених правних правила спроводи се разним методама, пре свега хармонизацијом прописа држава које нису чланице Европске уније са прописима Европске уније, унификацијом правних правила од посебног значаја путем конвенција, билатералним споразумима и разним активностима Европске уније кроз доношење директива, стратегија и иницијативних програма у циљу интеграције, развоја и сарадње у Дунавском региону.

5) Закон о потврђивању Споразума о стабилизацији и придруживању, *Службени гласник РС*, бр. 83/2008.

6) Мирјана Кнежевић, „Утицај Споразума о стабилизацији и придруживању на привредни развој Србије“, у зборнику: *Институционалне промене као детерминанта привредног развоја Србије*, (приредио: Властимир Лековић), Економски факултет у Крагујевцу, 2010, стр. 324.

7) Драгана Радојичић, „Хармонизација прописа у области слободе вршења услуга и Споразум о стабилизацији и придруживању“, *Изазови европских интеграција*, Службени гласник, Београд, бр. 2009/3 стр. 58.

Када се приступа унификацији поставља се питање који облик унификације изабрати. Поред унификације која се спроводи усвајањем међународних конвенција могући модели унификације су и једнообразна правила, модел закони, модел уговори који садрже стандардне клаузуле. Међународне конвенције као вид међународног законодавства сматрају се доста "крутим" обликом унификације будући да се морају ратификовати на нивоу држава да би се могле примењивати. Оне су доста неподесне за брзу промену и прилагођавање које је често неопходно када се ради о материји трговинског права. Са друге стране, значајна предност међународних конвенција је у томе да су оне најобухватнији облик унификације, посебно значајан када се ради о материји трговинског права. Једнообразна правила, као други облик унификације доста су слична међународним конвенцијама по материји и начину њеног уређивања.⁸⁾

Модел закони и модел (стандардни) уговори (са стандардним клаузулама) представљају савременије облике унификације и доста се користе у области трговинских уговора управо због своје еластичности и погодности за примену. Специфичан вид унификације у трговинском праву представљају водичи, односно смернице. Њихова употреба је нарочито значајна у областима и по питањима у којима нема јединствених решења, већ постоји више алтернативних опција. Само утврђивање и анализирање више понуђених опција веома је значајно за учеснике у трговачком послу будући да им пружа неопходне информације и нуди алтернативна решења. Примена модел закона и стандардних уговора не захтева никакве специјалне формалности, довољна је воља уговорних странака. Међународним конвенцијама су уређена питања међународне продаје робе и финансијског ласинга; плаћање путем документарног акредитива уређено је једнообразним правилима; унификација материје францхисинг послова спроведена је доношењем Водича; за многе трговачке послове постоје стандардни уговори; што се пак општих питања у вези са трговачким уговорима тиче, она су унифицирана усвајањем (општих) начела.

Специфичан облик унификације у трговинском праву представљају и начела. Да би начела могла да се сматрају видом унификације морају обухватати најважније принципе везане за одређено питање или институт и морају бити систематизована. Израду (општих) начела обично на себе преузимају специјализоване ор-

8) Иванка Спасић, „Међународна унификација трговинских уговора“, *Архив за правне и друштвене науке*, Савез удружења правника Србије, бр. 3-4/2006, стр. 1833; Иванка Спасић, *Уговор о laesingu*, Институт за упоредно право, Београд, 1990, стр. 142.

ганизације или тела из одређене области. У састав једнообразних текстова могу бити укључене и колизионе норме које одређују које ће се (домаће) право применити на одређена питања око којих није могла да буде постигнута сагласност приликом састављања једнообразног текста.⁹⁾ Примена једностранних колизионих норми приликом одређивања поља примене униформних закона је постао веома популаран метод у скорашњем таласу хармонизације уговорног права унутар Европске уније.¹⁰⁾ Могуће је да ће и постепеним напорима субјеката заинтересованих за унификацију, а нарочито европеизацијом правничког образовања доћи до истинског приближавања система.

3. ОБЛАСТИ ОД ПОСЕБНОГ ИНТЕРЕСА ЗА ЈЕДИНСТВЕНО ПРАВНО РЕГУЛИСАЊЕ У РЕГИОНУ

Јачање владавине права, посебно правосуђа и борбе против организованог криминала и корупције кључни је изазов за већину земаља у Дунавском региону. Видљиви резултати који доносе одржива побољшања у области владавине права, важан су елемент за прелазак у наредну фазу процеса придруживања Европској унији. Процес либерализације визног режима показао је делотворност приступа којим се утврђују конкретни и специфични реформски захтеви, чиме се земљама у региону омогућава да боље усмере своје напоре. Интензивирани су активности којима се успостављају директни контакти између судија, тужилаца и других стручњака из области кривичног права, управљања границама и миграција из држава чланица и њихових колега у другим земљама. Интензивирани правосудна и полицијска сарадња у регији са државама чланицама Европске уније осигурава средства за решавање проблема прекограничног криминала у току претприступног периода. Земље Дунавског региона које преферирају чланство у Европској унији

9) Једнообразна правила о уговору о међународном железничком превозу путника и пртљага (CIV), *Службени лист СФРЈ* Међународни уговор, бр. 8/84, *Службени гласник РС*, бр. 102/07, чл. 47. ст. 1. садрже неколико колизионих норми. Једна од њих предвиђа да одговорност железнице за штету проузроковану закашњењем или укидањем воза или губитком везе, подлеже законима и прописима државе у којој се случај десио.

10) Скоро свака директива (упутство) у области уговорног права садржи једностране колизионе норме којима одређује свој домашај. Римска конвенција о меродавном праву за уговорне обавезе (1980) даје предност таквим колизионим нормама садржаним у секундарном законодавству ЕЗ. То значи, уколико се овај тренд настави да ће двостране колизионе норме на крају бити замењене систематском применом *lex fori*.

имају задатак да постигну конкретне резултате у борби против организованог криминала и корупције и реформи правосуђа.

За владавину права и унапређење управљања од кључне је важности професионална државна служба без политичког утицаја. Реформа јавне управе је приоритет у земљама обухваћеним процесом проширења од којих се већина њих налази у различитим стадијима изградње државе. Од кључне је важности успостављане правног оквира и његово спровођење.¹¹⁾ Како би биле одрживе, реформе се морају уградити у постојеће државне структуре и узети у обзир посебан социјални и управљачки контекст.

Већ постоји одређен, мада ограничен скуп правних норми која се са правом могу назвати „европско уговорно право“. Овај скуп правила, иако наднационалног порекла још увек се налази на нивоу националних држава. У неким случајевима обезбеђено је његово једнообразно тумачење, а у неким није. Покрет за унификацију Европског уговорног права, пракса хармонизације и дебата о потреби доношења Европског законика о уговорима допринела је настанку идеје да би прави Европски грађански законик, обавезујући за све државе чланице могао бити адекватно решење. Постојеће уговорно право донето углавном у области заштите потрошача¹²⁾ је предмет ревизије а можда и кодификације, да би се отклониле постојеће недоследности, попуниле празнине и законодавство поједноставило.¹³⁾ Применом униформног закона превазишао би се проблем „затворености“ метода унификације путем конвенција према којем се унификоване норме примењују само у случају када обе уговорне стране припадају државама уговорницама.¹⁴⁾

Поред унификације у области уговорног права, хармонизују се и правна правила која се односе на сектор услуга. Унификацијом правних норми у области услуга пружа се правно ваљана заштита корисницима услуга и превазилази правна неједнакост у положају даваоца и корисника услуга. Директива о услугама на унутрашњем

11) „Дунав-Најјача веза са Европском унијом“, Дунавска стратегија Европске уније и доприноси - Србије, Закључци и препоруке, Привредна Комора Србије, 2011, Интернет, http://www.emins.org/sr/aktivnosti/projekti/dunav/zakljucci_i_preporuke.pdf

12) Јелена Вилус, *Правна заштита потрошача-упоредноправна студија с посебним освртом на права потрошача у Европској унији*, Институт за упоредно право и ЕСО-ТЕСН, Београд-Сремска Митровица, 1996, стр. 47.

13) Мирјана Кнежевић, „Заштита потрошача“, у зборнику: *Od caveat emptor do caveat venditor*, (приредио: Миодраг Мићовић), Правни факултет Универзитета у Крагујевцу, Крагујевац, 2009, стр. 139.

14) Иванка Спасић, „UNIDROIT – допринос унификацији неких од најважнијих питања међународног трговинског права“, *Страни правни живот*, Институт за упоредно право, Београд, бр. 2/2009, стр. 35.

тржишту успоставља општи правни оквир за низ услуга узимајући у обзир различите карактеристике сваке делатности или струке и њихов систем унапређења.¹⁵⁾ Уговор из Мастрихта из 1993. године¹⁶⁾ и Амстердамски уговор о Европској унији из 1997. године у својим одредбама говори о праву потрошача на информацију и образовање, као и о заштити његових безбедносних, здравствених и економских интереса.¹⁷⁾ Делатност заједнице у области заштите потрошача се развијала у правцу доношења повеља и великог броја директива.¹⁸⁾ У директивама је дат минимум права и одговорности који не лимитира ниједно национално законодавство у погледу његовог већег и ширег одређења и постављања.¹⁹⁾ Систем заштите потрошача у Европској унији, кроз постављање принципа високог нивоа заштите, са развојем почиње још у Римском уговору о оснивању ЕЕЗ из 1957. године.²⁰⁾

Највећи степен интеграције успостављен је у области правног режима пловидбе Дунавом.²¹⁾ Конвенција о режиму пловидбе на Дунаву усвојена је 18. 08.1948. године на дипломатској конфе-

15) Directive 2006/123/EC of the European Parliament and of the Council of 12 December 2006 on services in the internal market *OJ L* 376, 27.12.2006; Council Directive 90/314/EEC of 13 June 1990 on package travel, package holidays and package tours *OJ L* 158, 23.6.1990; Directive 94/47/EC of the European Parliament and the Council of 26 October 1994 on the protection of purchasers in respect of certain aspects of contracts relating to the purchase of the right to use immovable properties on a timeshare basis *OJ L* 280, 29.10.1994; Directive 2008/122/EC of the European Parliament and of the Council of 14 January 2009 on the protection of consumers in respect of certain aspects of timeshare, long-term holiday product, resale and exchange contracts (Text with EEA relevance), *OJ L* 33, 3.2.2009.

16) The Treaty on European Union is signed in Maastricht on 7 February 1992 and enters into force on 1 November 1993. *OJ C* 326, 26.10.2012.

17) Члан 153. Амстердамског уговора и члан 129а Мастрихтског уговора.

18) Council Directive 87/357/EEC of 25 June 1987 on the approximation of the laws of the Member States concerning products which, appearing to be other than they are, endanger the health or safety of consumers, *OJ L* 192, 11.7.1987; Directive 2001/95/EC of the European Parliament and of the Council of 3 December 2001 on general product safety (Text with EEA relevance), *OJ L* 11, 15.1.2002; Directive 2000/31/EC of the European Parliament and of the Council of 8 June 2000 on certain legal aspects of information society services, in particular electronic commerce, in the Internal Market ('Directive on electronic commerce'), *OJ L* 178, 17.7.2000; Directive 2005/29/EC of the European Parliament and of the Council of 11 May 2005 concerning unfair business-to-consumer commercial practices in the internal market and amending Council Directive 84/450/EEC, Directives 97/7/EC, 98/27/EC and 2002/65/EC of the European Parliament and of the Council and Regulation (EC) No 2006/2004 of the European Parliament and of the Council ('Unfair Commercial Practices Directive') (Text with EEA relevance), *OJ L* 149, 11.6.2005.

19) Schulte-Nolke H., Twigg-Flesner C., Ebers M., *EC Consumer Law Compendium - Comparative Analysis*, 2008, str. 778, Internet, http://ec.europa.eu/consumers/cons_int/safe_shop/acquis/index_en.htm

20) Treaty establishing the European Economic Community, Internet, <http://www.dei.gov.ba/dokument/default.aspx?id=4893&langTag=bs-BA>

21) Закон о пловидби и лукама на унутрашњим водама, *Службени гласник РС*, бр. 73/2010.

ренцији у Београду.²²⁾ Циљ Конвенције је да обезбеди слободну пловидбу на Дунаву у складу са интересима и сувереним правима подунавских земаља као и да обезбеди консолидацију међународних економских и културних веза, а Дунавска комисија има за задатак да промовише активности којима се подстиче развој слободне пловидбе на реци Дунав.

Поред процеса сарадње на Дунаву који има елементе политичке иницијативе, низ других институција и организација, укључујући многа тела Европске уније баве се широким спектром активности у вези са реком Дунав. Један број организација специјализован је за одређене аспекте, као што су Дунавска комисија, Међународна комисија за заштиту реке Дунав (*ICPDR*), Управни одбор паневропског путног коридора VII и Радна заједница подунавских региона.²³⁾ Треба поменути и организације чије деловање утиче на Дунавски регион у ширем смислу – CEI (*The Central European Initiative*), CEFTA (*Central European Free Trade Area*). Европски споразум о главним унутрашњим пловним путевима од међународног значаја (*AGN*)²⁴⁾ усвојен је 1996. године у Женеви и ступио је на снагу 1999. године. До сада га је потписало 17 држава, а ратификовало њих 13. Циљ *AGN*-а је утврдити јединствене техничке и оперативне параметре за изградњу, модернизацију, обнову и функционисање пловних путева предодређених за међународни речни промет, јединствену инфраструктуру и оперативне параметре којима би они требали одговарати. Уласком у *AGN*, владе се обвезују на развој и изградњу њихових унутрашњих пловних путева и лука од међународног значаја у складу с јединственим условима договореним у оквиру њихових инвестицијских програма.

Од значаја за превоз унутрашњим водама је и тзв. Espoo конвенција²⁵⁾ чији се Акцијски програм фокусира на пет стратешких и подједнако важних подручја и то на стварање повољних услова за услуге и нова тржишта, модернизацију флоте, а посебно њене

22) Proposal for a Council Decision on the signing of the Amending Protocol to the Convention regarding the Regime of Navigation on the Danube of 18 August 1948 (Belgrade Convention) COM/2008/0700 final; Потписници су били: Аустрија, Бугарска, Хрватска, Немачка, мађарска, Молдавија, Словачка, Румунија, Русија, Украјина, Југославија. На Конференцији су учествовале и САД, Француска и Велика Британија. САД су гласале против усвајања Конвенције, док су последње две земље одбиле да гласају са образложењем да Статут Дунава из 1921. године и даље важи.

23) Душко Лопандић, Јасминка Кроња, *Регионалне иницијативе и мултилатерална сардања на Балкану*, Европски покрет у Србији, Београд, 2010, стр. 161.

24) European Agreement on Main Inland Waterways of International Importance AGN, ECE/TRANS/120/Rev.1.

25) Convention on Environmental Impact Assessment in a Transboundary Context (Espoo, 1991), Internet, http://www.unece.org/env/eia/about/eia_text.html

могућности у погледу заштите животне средине и унутрашњу пловидбу. Европски споразум о међународном превозу опасног терета унутрашњим пловним путевима (*ADN*)²⁶⁾ је успостављен како би се осигурао висок ниво сигурности за међународни превоз опасног терета унутрашњим пловним путевима, заштита животне средине спречавањем било каквог загађења до којег може доћи услед незгоде за време таквих превоза, као и да би се олакшао међународни транспорт и трговина.²⁷⁾ Прописи у прилогу Споразума садрже техничке захтеве за међународни превоз опасног терета и пакета у товару на пловилима унутрашње пловидбе и танкерима, као и јединствене одредбе које се односе на изградњу и функционисање таквих пловила. Они такође успостављају међународне захтеве и процедуре у погледу инспекције, издавање одобрења, признавање класификацијских друштава, надзор и обуку стручњака.

Конвенција о заштити реке Дунав, тзв. Софијска Конвенција обезбеђује заштиту, унапређење и рационално коришћење вода, превентивне мере за контролу ризика као и смањење загађења на току Дунава.²⁸⁾

Као тело које се стара о примени Софијске конвенције основана је 1998. године Међународна комисија за заштиту реке Дунав (*International Commission for Danube Protection - ICPDR*). Бернска конвенција, Конвенција о заштити европских дивљих врста и природних станишта²⁹⁾ промовише сарадњу између држава потписница у циљу очувања дивље флоре и фауне и њихових природних станишта и заштиту угрожених врста. Конвенција о биодиверзитету³⁰⁾ има за циљ очување биодиверзитета, и једнаку корист за

26) *Службени гласник РС*, бр. 3/2010.

27) *ADN* је донет 25. маја 2000. године у Женеви на Дипломатској конференцији у заједничкој организацији Уједињених нација за Европу (*UNECE*) и Централне комисије за пловидбу на Рајни (*CCNR*). Са државама уговорница до сада: Аустрија, Бугарска, Мађарска, Луксембург, Холандија и Русија споразум је супсио на снагу 2008. године.

28) Конвенцију је 29. јуна 1994. године потписало 11 држава подунавског региона, али су јој се у наредним годинама придружиле још три земље, међу којима и Република Србија. С обзиром на то да је потписана у Софији, у Бугарској понекад се назива и Софијска конвенција. Ступила је на снагу 1998. године. Закон о потврђивању Конвенције о сарадњи за заштиту и одрживо коришћење реке Дунав, *Службени лист СЦГ, Међународни уговори*, бр. 4/2003.

29) *Службени гласник РС - Међународни уговори*, бр. 102/2007.

Усвојена у Берну 19. септембра 1979. године ступила је на снагу 1. јуна 1982. Потписало је 39 чланица Савета Европе, заједно с Европском унијом; Закон о потврђивању Конвенције о очувању европске дивље флоре и фауне и природних станишта.

30) Конвенција о биодиверзитету потписана је 1992. године. Ратификовло је 196 земаља широм света – укључујући Европску унију, као и све уговорне стране *ICPDR*-а. Закон о потврђивању Конвенције о биолошкој разноврсности, *Службени лист СРЈ Међународни уговори*, бр. 11/2011.

све чланице а која произилази из коришћења генетских ресурса. Рамсар конвенција, Конвенција о мочварама, потписана у Рамсару, Иран, 1971. године и на снази од 1975. године, представља пружа оквир за национално деловање и међународну сарадњу за очување и коришћење мочварних станишта и њихових ресурса. То је најстарији међународни споразум на свету о очувању, с циљем одрживог коришћења мочварних станишта за човечанство без ремећења природних својстава екосистема. Око 80 мочвара у сливу реке Дунав укључено је у попис Рамсар подручја.

У оквиру Европске заједнице у којој већина секундарног законодавства у области уговора има императивни карактер, донето је више директива о заштити вода. Директива ЕУ о водама 2000/60/ЕС (*EU WFD*) најзначајнија је у заштити површинских и подземних вода и укључује 13 земаља Дунавског региона међу којима има и оних које нису чланице Европске уније.³¹⁾ До 2015. године морају се постићи главни циљеви Директиве, добро еколошко и добро хемијско стање површинских водних тела у целини или добар еколошки потенцијал и добро хемијско стање за посебне случајеве код значајно модификованих и вештачких водних тела.

Хармонизација прописа у области заштите животне средине региону достигла је задовољавајући ниво, али поред изградње институција и доношења закона, инвестирање у нове технологије је од посебног значаја са решавањем проблема квалитета воде, прекомерног црпљење воде, поседовање пречишћивача. Велики изазов у том погледу могла би бити ИРПС (*Integrated Pollution Prevention and Control*) директива, која обавезује највеће индустријске загађиваче на дозволе за деловање, са циљем примене прописа о употреби чистијих технологија и ефикасном коришћењу енергије.³²⁾ Због тога је европска регулатива неопходна, али исто тако и њена доследна примена.

4. НОСИОЦИ АКТИВНОСТИ УСПОСТАВЉАЊА ЈЕДИНСТВЕНЕ ПРАВНЕ РЕГУЛАТИВЕ

Динамика интеграција условљена је степеном стабилности институција у државама Дунавског региона. Нужан предуслов успеха процеса европске интеграције јесте политички консензус о потреби придруживања Европској унији. Процес европске ин-

31) Directive 2000/60/EC of the European Parliament and of the Council of 23 October 2000 establishing a framework for Community action in the field of water policy *OJL* 327.

32) Directive 2008/1/EC of the European Parliament and of the Council of 15 January 2008 concerning integrated pollution prevention and control (Codified version) (Text with EEA relevance *OJL* 24.

теграције од тренутка утврђивања политичке воље за чланство у Европској унији до момента ступања у пуноправно чланство обухвата стратешки конципирано спровођење системских реформи као и низ политичких активности које имају за циљ подршку европским интеграцијама. Кључни актер процеса европске интеграције је извршна власт која је овлашћена да доноси најзначајније политичке одлуке на унутрашњем и на спољнополитичком плану. Улога Владе као носиоца процеса произилази из њених уставних овлашћења и из структуре Европске уније. Европска унија је у основи формирана као међувладина организација и по том принципу и данас функционише. Комуникација Европске уније према владама држава чланице се одвија преко Европске Комисије која доноси одлуке у вези пријема нових чланица. Улога парламента се може посматрати са неколико аспеката. У процесу европске интеграције парламент се појављује пре свега кроз своју примарну законодавну активност и борбу парламентарних странака око идеје и потребе европских интеграција а затим и кроз спољнополитичку улогу парламентарне дипломатије у процесу европске интеграције.³³⁾ Тела за сарадњу, као што су Дунавска комисија и Међународна комисија за заштиту реке Дунав баве се специфичним питањима. У будуће све више ће се постављати и питање кохерентније и јаче институционалне и специфичне сарадње земаља Западног Балкана са Европском унијом путем регионалних иницијатива. Тиме би се превазишао јаз који постоји између потребе за транснационалним регулисањем одређених питања (од животне средине до преласка граница) и још увек неизвесног момента ширења ЕУ у овај регион, а то се не може постићи ако се напори зауставе на границама Европске уније.

Своју заинтересованост за Дунавски регион Европска унија је доказала израдом Стратегије за развој и сарадњу у оквиру Дунавског региона до 2020. године. Европска комисија је 8. јуна 2009. године добила мандат од Савета Европске уније за израду Заједничке свеобухватне стратегије за Подунавље. Срж Стратегије је доследност у односу на законодавство и политику Европске Уније. Стратегија се бави празнинама у имплементацији и практичним или организационим потешкоћама које доводе до тога да резултати изостану, подржава бољу примену обавеза из закона Европске уније, посебно у односу на јединствено тржиште и животну околину. Такође доприноси политици у области транспорта који се налазе у процесу ревизије, затим енергетске мреже, стратегији за јединствено тржиште.

33) Ксенија Миливојевић, „Значај парламента у процесу европских интеграција“, *Иззови европских интеграција*, Службени гласник, бр. 3/2009, стр. 19.

Дунавска стратегија се заснива на три стуба. Први стуб стратегије обухвата активности на повезивању макро региона односно унапређењу саобраћајних веза (продужење пруга, аутопутева и мере за унапређење пловности Дунава), развој регионалних аеродрома и лука на Дунаву. Други стуб стратегије је еколошки и усредсређен је на повезивање, просперитет и институционални капацитет заштите животне средине (квалитет воде и ваздуха). Трећи стуб је изградња просперитета, односно развој друштва и иновација, пружање могућности научним институцијама, универзитетима истраживачким центрима и предузећима да искористе свој потенцијал, промовисање међудржавне и међурегионалне сарадње. Стратегија Европске уније за Дунавски регион може значајно да доприне се остварењу боље координације између регионалних и локалних власти и организација које делују у Дунавском регион уз обезбеђивање просперитета, одрживог развоја, отварања радних места и безбедности у овој области. Конкретна форма сарадње зависи од изградње правног оквира у свим дунавским земљама у развоју. Закључак је да би јавни сектор требало да обезбеди услове, инфраструктуру и успостављење правног оквира који би уклонио све потешкоће и баријере у транспорту робе, али и кретању људи и размене услуга.

ЛИТЕРАТУРА

- Божић, Милорад, „Регионализација и економски развој Балкана“, у зборнику: *Културни и етнички идентитети у процесу глобализације и регионализације Балкана*, (приредио: Љиљана. Митровић), Филозофски факултет у Нишу, Ниш, 2002.
- Веселиновић, Петар., Кнежевић, Мирјана, „Регионални развој и демографски токови земаља југоисточне Европе“, у зборнику: *Институционална решења и политика регионалног развоја* (приредио: Зоран Аранђеловић), Економски факултет у Нишу, Ниш, 2009.
- „Дунав-Најјача веза са Европском унијом“, Дунавска стратегија Европске уније и доприноси – Србије, Закључци и препоруке, Привредна Комора Србије, 2011, Интернет, http://www.emins.org/sr/aktivnosti/projekti/dunav/zakljucci_i_preporuke.pdf.
- Directive 2006/123/EC of the European Parliament and of the Council of 12 December 2006 on services in the internal market *OJ L* 376; Council Directive 90/314/EEC of 13 June 1990 on package travel, package holidays and package tours *OJ L* 158; Directive 94/47/EC of the European Parliament and the Council of 26 October 1994 on the protection of purchasers in respect of certain aspects of contracts relating to the purchase of the right to use immovable properties on a timeshare basis *OJ L* 280; Directive 2008/122/EC of the European

- Parliament and of the Council of 14 January 2009 on the protection of consumers in respect of certain aspects of timeshare, long-term holiday product, resale and exchange contracts (Text with EEA relevance), *OJ L* 33.
- Directive 2000/60/EC of the European Parliament and of the Council of 23 October 2000 establishing a framework for Community action in the field of water policy *OJ L* 327.
- Directive 2008/1/EC of the European Parliament and of the Council of 15 January 2008 concerning integrated pollution prevention and control (Codified version) (Text with EEA relevance *OJ L* 24.
- Walden, A.S., „Regional Cooperation in the Balkans and in th Black Sea“, *Међународни проблеми*, Институт за међународну политику и привреду, Београд, бр. 3/2001.
- Закон о потврђивању Споразума о стабилизацији и придруживању, *Службени гласник РС*, бр. 83/2008.
- Закон о потврђивању Европског споразума о међународном превозу опасног терета унутрашњим пловним путевима (ADN), *Службени гласник РС*, бр. 3/2010.
- Закон о потврђивању Конвенције о сарадњи за заштиту и одрживо коришћење реке Дунав, *Службени лист СЦГ, Међународни уговори*, бр. 4/2003.
- Закон о потврђивању Конвенције о очувању европске дивље флоре и фауне и природних станишта, *Службени гласник РС - Међународни уговори*, бр. 102/2007.
- Закон о потврђивању Конвенције о биолошкој разноврсности, *Службени лист СРЈ Међународни уговори*, бр. 11/2011.
- Закон о пловидби и лукама на унутрашњим водама, *Службени гласник РС*, бр. 73/2010.
- Једнообразна правила о уговору о међународном железничком превозу путника и пртљага (CIV), *Службени лист СФРЈ, Међународни уговор* бр. 8/84, *Службени гласник РС*, бр. 102/07.
- Кнежевић, Мирјана: *Хармонизација путничког саобраћаја ЕУ-СРБИЈА*, Економски факултет Универзитета у Крагујевцу, Крагујевац, 2007.
- Кнежевић, Мирјана, „Утицај Споразума о стабилизацији и придруживању на привредни развој Србије“, у зборнику: *Институционалне промене као детерминанта привредног развоја Србије*, (приредио: Властимир Лековић), Економски факултет у Крагујевцу, Крагујевац, 2010.
- Кнежевић, Мирјана, „Заштита потрошача“, у зборнику: *Od caveat emptor до caveat venditor*, (приредио: Миодраг Мићовић), Правни факултет Универзитета у Крагујевцу, Крагујевац, 2009.
- Лопандић, Душко., Кроња, Јасмина: *Регионалне иницијативе и мултилатерална сардања на Балкану, Европски pokret u Srbiji*, Београд, 2010.
- Миливојевић, Ксенија, „Значај парламента у процесу европских интеграција“, *Изазови европских интеграција*, Службени гласник, бр. 3/2009.
- Proposal for a Council Decision on the signing of the Amending Protocol to the Convention regarding the Regime of Navigation on the Danube of 18 August 1948 (Belgrade Convention) COM/2008/0700 final.

- Радојичић, Драгана, „Хармонизација прописа у области слободе вршења услуга и Споразум о стабилизацији и придруживању“, *Изазови европских интеграција*, Службени гласник, Београд, бр. 2009/3.
- Спасић, Иванка, „Међународна унификација трговинских уговора“, *Архив за правне и друштвене науке*, Савез удружења правника Србије, бр. 3-4/2006;
- Спасић, Иванка: *Уговор о laesingu*, Институт за упоредно право, Београд, 1990.
- Спасић, Иванка, „UNIDROIT – допринос унификацији неких од најважнијих питања међународног трговинског права“, *Страни правни живот*, Институт за упоредно право, Београд, бр. 2/2009.
- Schulte-Nolke H., Twigg-Flesner C., Ebers M., *EC Consumer Law Compendium - Comparative Analysis*, 2008. Internet, http://ec.europa.eu/consumers/cons_int/safe_shop/acquis/index_en.htm.
- Вилус, Јелена: *Правна заштита потрошача-упоредноправна студија с посебним освртом на права потрошача у Европској унији*, Институт за упоредно право и ECOTЕCH, Београд-Сремска Митровица, 1996.
- The Treaty on European Union is signed in Maastricht on 7 February 1992 and enters into force on 1 November 1993. *OJ C 326*.
- Council Directive 87/357/EEC of 25 June 1987 on the approximation of the laws of the Member States concerning products which, appearing to be other than they are, endanger the health or safety of consumers, *OJ L 192*; Directive 2001/95/EC of the European Parliament and of the Council of 3 December 2001 on general product safety (Text with EEA relevance), *OJ L 1*; Directive 2000/31/EC of the European Parliament and of the Council of 8 June 2000 on certain legal aspects of information society services, in particular electronic commerce, in the Internal Market (‘Directive on electronic commerce’), *OJ L 17*; Directive 2005/29/EC of the European Parliament and of the Council of 11 May 2005 concerning unfair business-to-consumer commercial practices in the internal market and amending Council Directive 84/450/EEC, Directives 97/7/EC, 98/27/EC and 2002/65/EC of the European Parliament and of the Council and Regulation (EC) No 2006/2004 of the European Parliament and of the Council (‘Unfair Commercial Practices Directive’) (Text with EEA relevance), *OJ L 149*.
- Treaty establishing the European Economic Community, Internet, <http://www.dei.gov.ba/dokumenti/default.aspx?id=4893&langTag=bs-BA>.
- Европски споразум о главним унутрашњим пловним путевима од међународног значаја, European Agreement on Main Inland Waterways of International Importance AGN, ECE/TRANS/120/Rev.1.
- Convention on Environmental Impact Assessment in a Transboundary Context (Espoo, 1991), Internet, http://www.unece.org/env/eia/about/eia_text.html.

Mirjana B. Knezevic

**ESTABLISHING SINGLE LEGISLATION
IN THE DANUBE REGION - A CHALLENGE
FOR EUROPEAN INTEGRATIONS**

Resume

The Danube region is functionally interconnected area defined by the river basin. The countries in the region have different historic background. The rule of law, transparency, democracy, market economy and overall political stability are now emerging in what are different systems and traditions. The law harmonization process, especially in the field of contract law, has expanded to the Danube region. Serbia, which has officially applied for the membership in the EU, has a relatively long way to go. The activities of the Stability pact of the South-East Europe and the Committee for regional cooperation have boosted the number of projects and forms of cooperation at the local and regional level. One of the results of this process is the adoption of the Common Danube strategy of the European Union. This is the first strategy in which Serbia was involved from the very beginning, and in which it will participate as a partner in the same manner as all the Member States. Through European initiative, projects and strategies for the Danube region, Serbia can significantly improve cooperation with the neighboring countries and introduce European standards in many fields.

Political and economic integrations, primarily establishment of single legal regulation in the areas of special interest (trade, services, transport, environment) in the Danube region, would facilitate access to the European market, increase choice of goods and reduce prices in a the countries of the region striving to become members of the EU, including Serbia. On the other hand, the Member States would benefit from such integration as it provides a steady and prosperous development in the region which is of special importance for the European Union and its further enlargement. Whether it is possible to overcome all the challenges faced by the European Union in the Danube region remains to be seen.

Key words: Danube region, European integrations, legislation

* Овај рад је примљен 19. јануара 2015. године а прихваћен за штампу на састанку Редакције 09. марта 2015. године.

